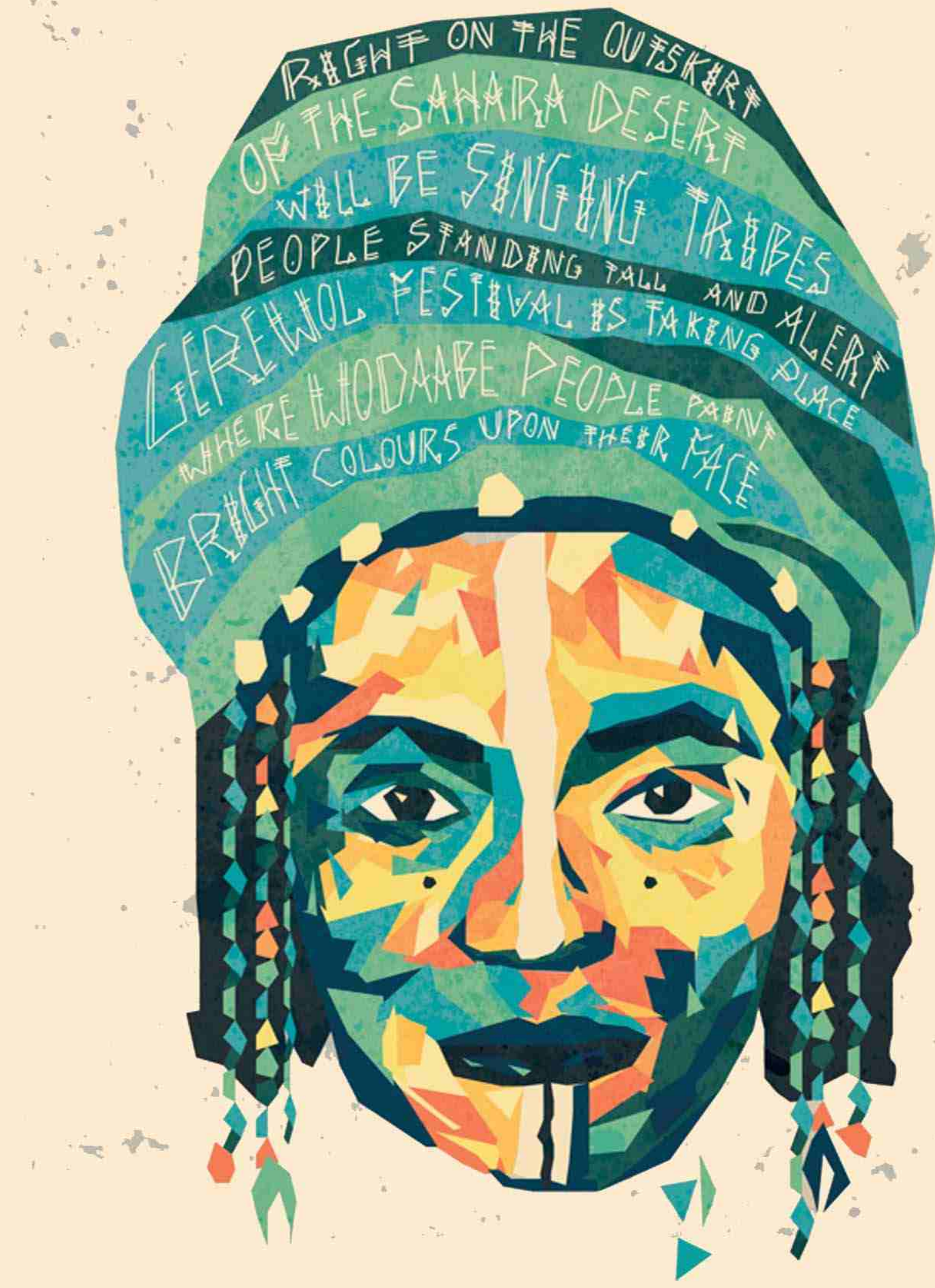

تہ فریقانامہ

تہ تلم شاعر

پیشہوا کاکہی

نیوی کتیب: ئەفریقانامە، بە تامی شیعەر
بابەت: شیعەر و پەشخان
نوسەر: پێشەوا کاکەیی
پرۆژەیی یە کەم

دیزاین و ئامادە کردنی
ایبراهیم صالح

f.b Ebrahim Salh

--1

له ههريمه كاولكراوه كهى خوومهوه، دهروم... تاكوو، ئه فریقانامه بنووسمهوه.
 بيئهوهى خاك و ئاسمانى عه ره بستانى سهوودى بگرمهوه.
 ناشمهويت: به لای كویتی بيدهنگدا تيپهرم،
 وهك ئه و مارهى كيف له سهر جاده به جیدیلیت و دهبريسكیتتهوه.
 يان، قهتهرى سهرسوورهينهرى پلاندانهرى ئاژاوه گیر، بينمهوه.
 نه به حرینی دوو ههوی و، نه يه مهنى دوو خه سوو و،
 نه عومانیش، به چاویكى شانشینه بازارگانه كانی ئیمارات بينمهوه.
 له په سابه ندهرى ئیرانهوه، به به له میكى بچووكی ئه سغهرى هاورییم ده په رییمهوه.
 يه كه م شوپنیش كه بوی ده چم: جیبوتی ده بیت و، ماوه يه ك لپی ده میئمهوه.
 له گه ل منداله كانی وی: به ههردوو زمانى عه فارى و سوّمالی '1'، ئاخاوتن ده كه مهوه.

 '1'. عه فارى و سوّمالی: پیشتتر خه لکی جیبوتی، به و دوو زمانه ئاخاوتنیان کردوو،
 كه ئه م دوو زمانه، سهر به ههردوو نه ته وهى عه فارى و سوّمالیين.

خۆ هینده خوشه، وه کوو ئه و ديهاتيانه، به جلیکی سوننه تیه وه بگه ریت.
له بری هورنه: گویت له هوقه ی گامیش بیت.
شه ویکیش له ئه سمارا نامینه وه.
له ديهاتیکي نزيك وي: سه رقال ده بيم به په مۆ چينه وه.
به تیگرینییه کی '2' په تی، به و کچه لیچ ئه ستوره ده لیم:
با پیکه وه، قاوه یه ک به تامی ولاته کهت بخۆینه وه!.

2'. تیگرینی: زمانی نه ته وه ی تیگرینیایه و، زمانیکه له بنه ماله ی زمانه سامیه کان. له
ئیریتریا و ئه سیوپیا، قسه ی پی ده کریت. یه کیکیشه له زمانه فه رمیه کانی ئیریتریا.

غلۆر بوومه وه به ره و نه سیوپیا،

له ده رگای مروقایه تیم دا:

که چومه ژوور، کوئترین ئیسکوپروسکم تیدا دۆزیه وه.

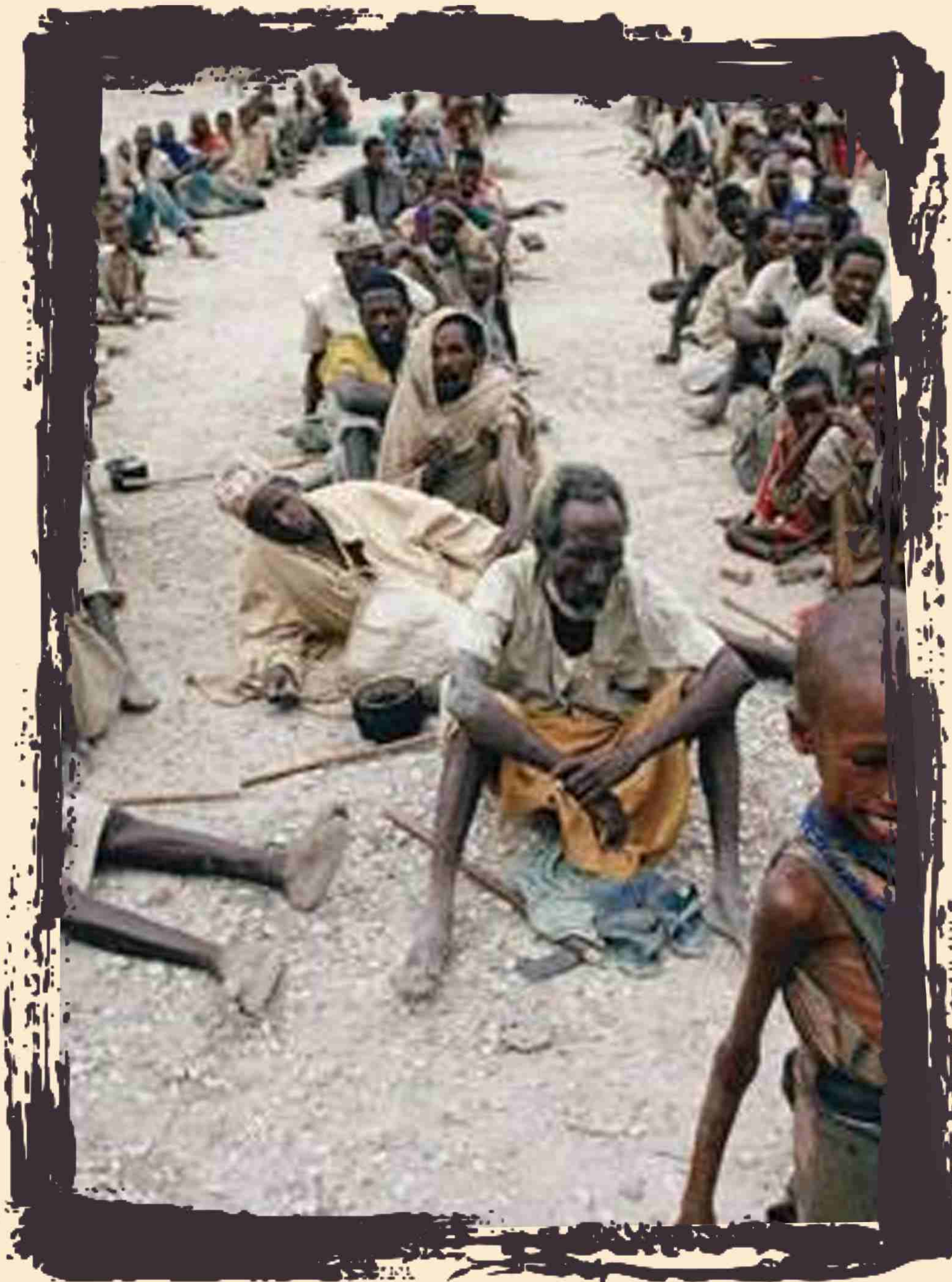
ده سته جی، نامه یه کی میژووی، به رینووسی گه عزم¹³ نووسی و،

به جیمهیشته، بو وهی هه ر کهس هات، له یه کهم شارستانیتی بکوئیتته وه.

ئه وه ختهش که چومه وه، هه ندیکیان له رقان،

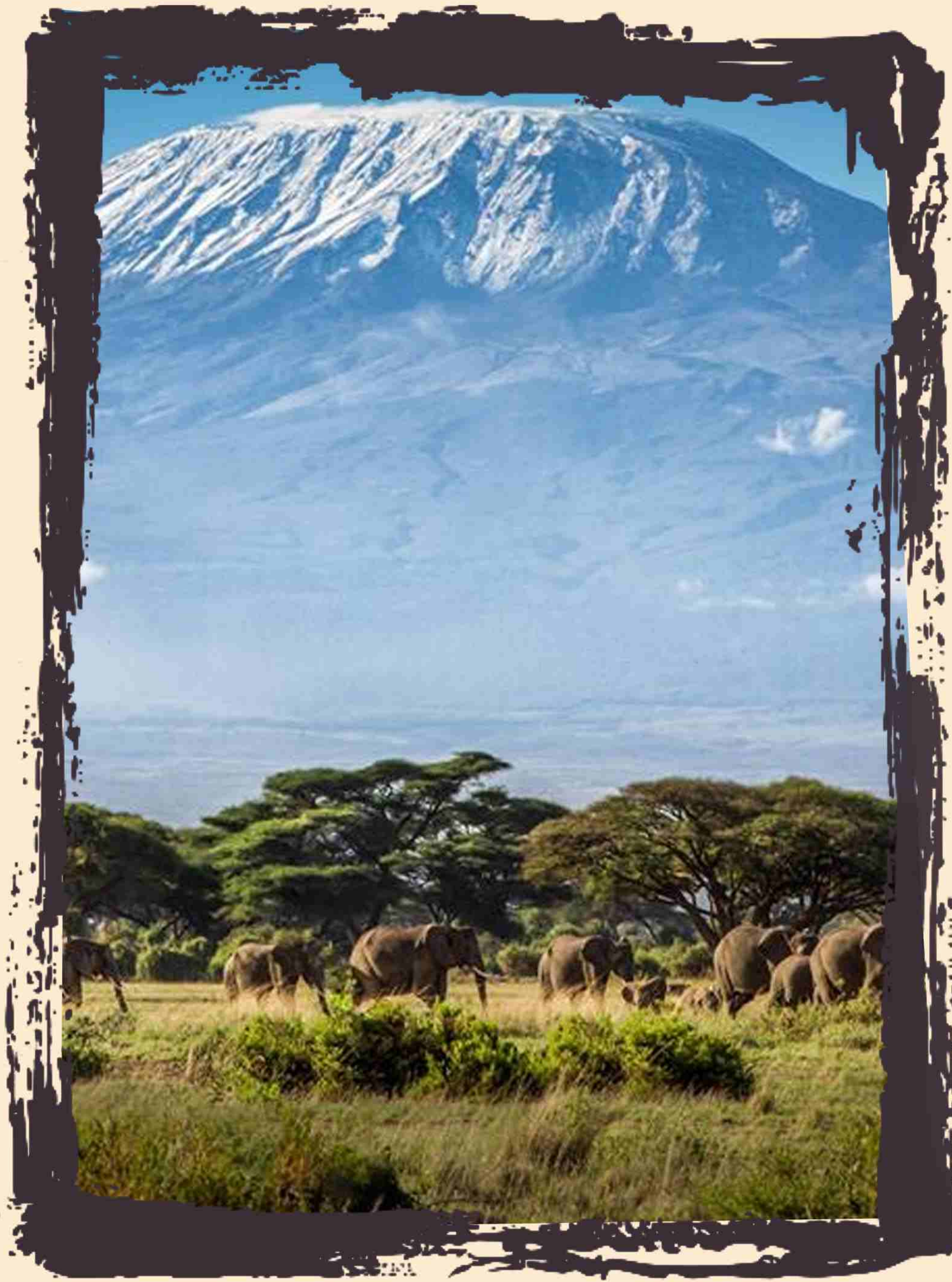
پیان ده گوتم : کاکي حه به شه به خیریتته وه!

¹³ گه عزم: رینووسی کی کونه و، بو زمانه کانی گه عزی و نه مهه ری و تیگرینی وه کار دیت.

هیچ خویشییه ک نابینم له و موگادیشویه⁴
چه ته کانی ده ریا، وه ک نهوانه ی لای خو مان،
که رامه تی نیشتمانه که یان، به بهر چاوی ولاتانه وه شکاندوو ه.
گهر بر روا ناکهن، سهیری چزدانه که تان بکهن:
بزانه، له سایه ی نهوت و دهوله ته وه، چه ندی تیدا ماوه!.

-----
⁴. موگادیشو: پایته ختی ولاتی "سو مالیا"یه.

له شوینی وهستانی شه مه نده فهره که بووم، له مومباسا،⁵
 چاوه ریم ده کرد: ئامینه کینیایی⁶، بگه ریته وه له ئوگه ندا.
 تا کوو بچینه دامینی شاخی کلیمانجارو⁷، باسی موسیقا بکه یین.
 که چی چه کداریک له نیویاندا، هه مووی به دیل گرتبوون.
 ویستبووی شوړشی مائوو مائوو⁸، هه لگیر سینتته وه، بو یاخیبووان.
 که ئامینه ی بینی بوو، چه کی دانا و ده ستیدایه گیتار،
 دوا ی ماوه یه ک بوو به موسیقار!
 سی قو لی چووینه ماسای⁹، له بهردهم خه لکانی ویدا:
 به ته نیا، ده ستمکرد به ژه نینی تار!

-
- ⁵ مومباسا: دووه مین شاری پر دانیشتوانی کینیایه. نیوهندی شاری پیشه سازی و
 گه شتیاریه. به سه زهریای هیندا ده روانیت.
⁶ ئامینه کینیایی: پیشکه شکاری بهرنامه یه کی هونه رییه، تایهت به گورانی و موسیقا،
 له: کینیا.
⁷ کلیمانجارو: بهرترین لوتکه ی شاخی ئه فریقایه. ده که ویته: ولاتی تانزانییا و، ئه و
 شاخه ش، سنووری نیوان ولاتی کینیا و تانزانیایه. که بهرزییه که ی ده گاته: 5895م.
⁸ مائوو مائوو: شوړشیکی چه کداری بوو، له نیوان بهریتانیا و کینیا. له سالانی
 (1952-1960). له و شه رهدا: نزیکه ی: 12 هه زار کهس کوژرا. له: 12/12/1963 کینیا،
 سهر به خوئی وهرگرت له بهریتانیا.

وهك زهنگباريي و تانگانيكايي '9،
به زماني سهواحيلي، به يه كدي ده ليين: دادا و كاكا. '10
وهرن با له تانزانيا دا يه كبرينه وه.
ر ابردوومان، وهك گه لاي تووتن به شيشه وه ده خهين،
بو وه ي وشك بيته وه.
وهك سيگار ده پيچينه وه و،
به نوره مژي لي ده دهين و، دو كه ل به با ده كه ينه وه!.

'9. زهنگبار و تانگانیکا: پيشتر، دوو ولات بوون و، له سالي 1964 يه كيان گرت و، كووماري
تانزانيايان پيکهينا.
'10. دادا و كاكا: به زماني سهواحيلي، كه زماني فهرمي تانزانيايه. واته: خوشكي / داده و،
كاكه، كه له زمانه ئيرانيه كانه وه وهر گيراوه.

جاریک، چووم بۆ گهشت.

به دیوانی گۆرانهوه: دیتم، سروشتی نیو چه مهن و به ندهن و دهشت.
به مه قلییه که وه، لای که ناراهه کانی فیکتوریا¹¹ دانیشتم،
حزوور خوايیم بۆ سادق هینایه وه، بۆ دوو شیشه گوشت.
دوایی، به که شتییه ک، چوومه پورت لوئیس،¹² له نیویدا:
شيعره کانی لۆر کام خوینده وه...

ریک "به کر عه لی" م بیر که وته وه، که شه هید کرا.
چهند شه ویک، له ئەنتاناناریفۆ،¹³ چوومه ته سه ر گۆری "ژان-ژوزیف"،¹⁴
شيعری "نامه یه ک بۆ خوا" ی شیر کۆم بۆ خوینده وته وه.
بۆ سبه ی دوا ئیواره که ی، له مۆرۆنی¹⁵ بووم.
به یادی زه ریای هیندی، ماسییه کم سوور کردبووه.
وه ک ژهنه رالی پاییز، به یادی تانجه رۆ، قولابم خستبووه نیو ئاوه که وه.
خۆشتر له وه، ئەو خپله کیانه ی وی... وایانده زانی من بازار گانیکی شیرازییم،
هاتبم، بوستان و گولستانی سه عدی، به خه لک بفرۆشمه وه.
دوایی زانیان که من کوردیکم و، بۆ وه هاتووم،
له گشت ولاتانی ئەفریقادا: ههردوو چامه که ی نالی و سالم بخوینمه وه!

¹¹ فیکتوریا: مه به ست له پایتهختی ولاتی "سیشیل" ه. له باکووری رۆژهه لاتی
دوور گه ی 'ماهی' هه لکه وتوو، له نیو زه ریای هیندا.

¹² پورت لوئیس: پایتهختی ولاتی "مۆریس" ه. له نیو زه ریای هیندا.

¹⁴ ئەنتاناناریفۆ: پایتهختی ولاتی "ماداگاسکار" ه. له نیو زه ریای هیندا.

¹⁵ ژان-ژوزیف رابیاریفیلۆ: شاعیریکی ماداگاسکاری بووه. له: 4/3/1901 له
ئەنتاناناریفۆ، له دایکبووه و، له: 23/6/1937 مالاوایی کردوو و، له هه مان شار، به خاک
سپێردراوه.

رهنگيش، له جوردا: پۆزى به رهش و سپيهوه لى دهدا.
وهك ئه و كوره ره شپيستهى مؤزامبيق،
كه به تاقيه كه دداني سپيهوه، زارى ده كردهوه:
ههرچى رهنگ بوو، به سهر لىوى ئهستوووريدا ده رزا و،
شينوور ده بووه، له پيكه نيندا!.

ئەو كچە مالاوييەى، بە شەبقە يە كى ھەسيريىەو ە دەر كەوت:
يە كەم ليدوانى ئەو ەبوو،
گوتى: ئەو كورەى ويىنەى منى چر كاندوو ە:
لە ەمام، سەد دانەى لى شۆردۆتەو ە!.

به تراکتوریکی شرهوه، رۆژ تا ئیواره:
ئهو دهشته کشتو کالیانهی نیو زامبیام ده کیلا.
چ جووتیار بوو، گهنمیان پی ده کرد، تا قاتوقری روو نه دا.
له وان و ابوو، من یوسفم و، هاتبم بو وهی:
به تهفسیری خهونیکه وه، ولاتیان بو بوژینمه وه.
ههتا راوچییه کان، دهست نه گرنه وه به سه ر ولاتدا.
تا کوو مس و پولا، ئاودیو نه که نه وه، به ولا و لادا!.

به یانیان، له تهره باری کارم ده کرد: به س قارچکم ده فروشت.
 له وی، کووزه له م، ههر وه چنگ نه ده کهوت.
 نه و ژنه مه مک چرچ و شورانه ی ده هاتنه لام:
 داوای دوو ده سکه که وه ریان لی ده کردم،
 وه ک نه وه ی هیچ دلۆپه خوینیک له له شیاندان نه بیت.
 یه کیان: کچکه ی، گواره ی شینی له گویدا بوون،
 ده ترسام، له وه ی وه ها تووشم بکات:
 تهره باره که شی بو هه راج بکه م: به شی شه ویکی نه وم نه کات.
 له هه راری¹⁶، به رگه م نه گرت و، ریم له گابورون¹⁷ نا.
 له وی سه رقال بووم به نیکل و پولا.
 دوا ی ماوه یه ک، ریم که وته کیمبیرلی،¹⁸
 له چاله گه وره که دا هه ر نه لماسم ده رده هینا. ده گه ل پاشای لیسوتو¹⁹ دانیشتم،
 ریکه وتم جلوبه رگ و پیلای وی، هه نارده ی بکه م، بو نامیبیا.
 که ریشم که وته نیشتمانی سوایزله نده: پاشای سییه مم بینی،
 گوتی، نه وه بو نه هاتبووی، خو ژنی چوارده یه میشم هینا!
 منیش به پیکه نینه وه، پیم گوت:
 گه ر له کوردستان ده ژیای، ده میک بوو، ره زگیان ده نای!.

¹⁶ هه راری: پایته ختی ولاتی "زیمبابوی" یه.

¹⁷ گابورون: پایته ختی ولاتی "بوتسوانا" یه.

¹⁸ کیمبیرلی: ناوچه یه که، ده که ویتته ولاتی نه فریقای باشوور.

¹⁹ لیسوتو/ لیسووتوو: ولاتیکی شانیشینییه. له نیو ولاتی نه فریقای باشووردایه.

به بیده نگی، ماوه یه کی زور له که رتی کابیندا '20' ده ژيام.
 قووماشی پورتو گالیم له سائوتۆمۆی '21' را ده هیئا:
 ئیشی دوورینم ده کرد.

یه کی، به قه وچه قه وچی بنیشته وه، ده یگوت:
 با هی من شیوازی په رپه ری بیت.

یه کی، به سه رپایه یه کی دراوه وه، ده یگوت:
 من له خیلکه ی ئه و به رم، با سوننه تی بیت.

کچیکی ره شتاله ش ده هاته لام، که که مه رم ده گرت،
 بزانه چه ند سانتیمه: ریک پال ده که وت.

وه ک ئه وه ی من له نیو هیندییه سووره کان را هاتمه وه:
 هه میشه به دوو په لکه گه لا، ستیانی ده به ست.

له بری قووماش: رۆژنه بوو، په نجه م بهر ده رزی مه کینه نه که ویت.
 له باتی پشوو: شه ونه بوو، چاوم به مه مکی خر نه که ویت!.

'20'. کابیندا: ناوچه یه کی دابراوه و، سه ر به "ئه نگۆلا" یه. له نیوان: "کۆماری دیمو کراتیی
 کۆنگۆ و کۆماری کۆنگۆ" دایه. به سه ر زه ریای ئه تله سیدا ده روانیت.

'21'. سائوتۆمۆی: پایته ختی ولاتی "سائوتۆمۆی و پرینسیپی" یه. ولاتیکی دوو دوور گه ییه.
 که نیوی ولاته که ش ئه و دوو دوور گه یه. له نیو زه ریای ئه تله سدا یه.

به یانیان، رۆژنامه م ده گێرا له کینشاسا. '22'
به ریکهوت، رۆمانووسه گانی ویم دیتن، له قاوه خانه یه کدا.
باسمان له و رۆمانه کوردیه کرد:
که محمه دی دلشوو شه،
دهنکه هه ناری، رژاندۆته سه ر سینی هه موو مالیکی دونیا.
ئینجا لپی پرسیم: وه ک بزانی،
که ی وه لامی نامه که ی شیر کۆ ده دریته وه، له لایه ن خودا؟! .
گوتم: جاری ماویه تی، ئه وه نییه شه نگال و کۆبانی،
بوونه ته سه ردیبری گشت رۆژنامه گانی دونیا! .

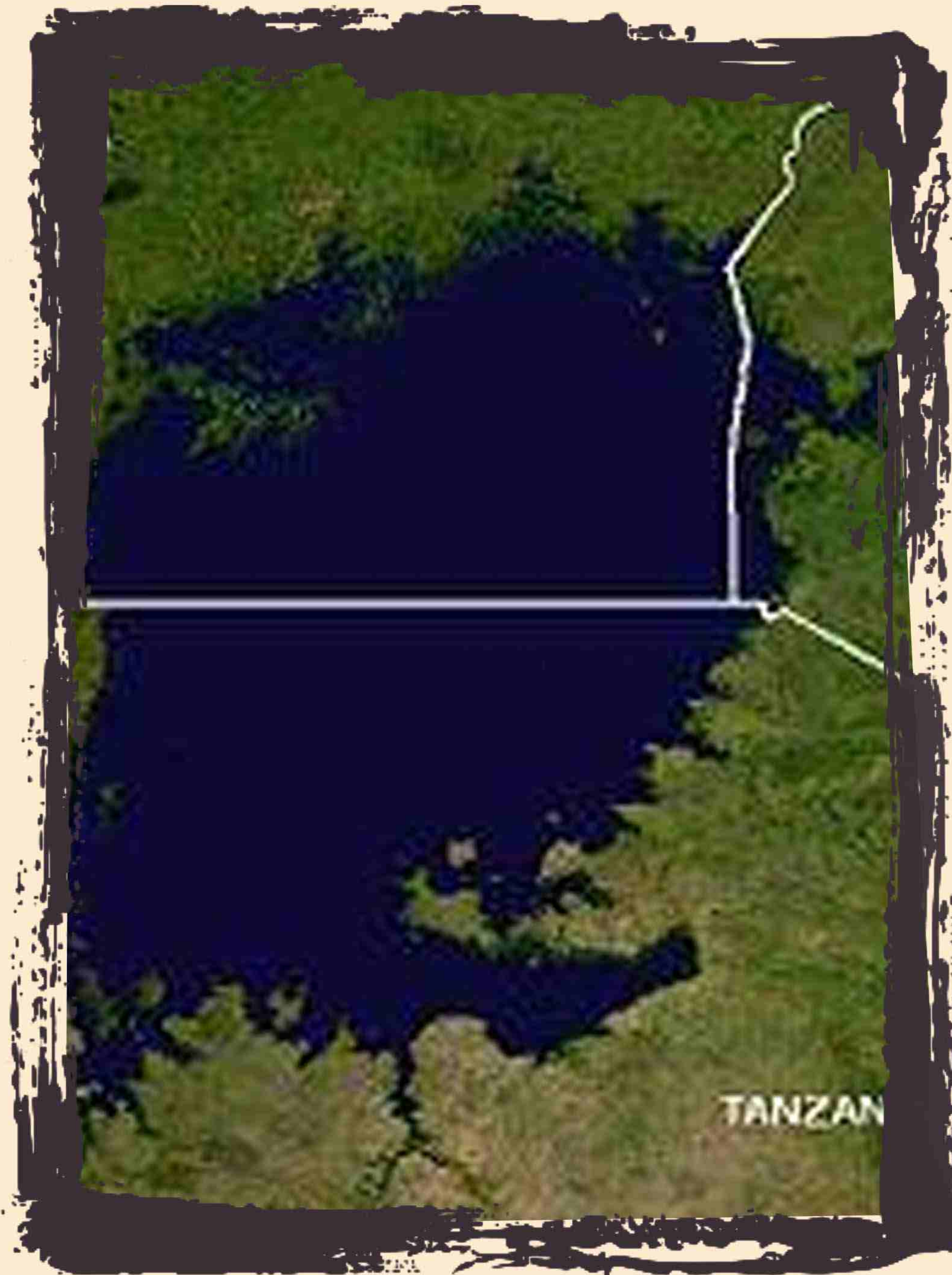
'22'. کینشاسا. پایتهختی ولاتی "کۆماری دیموکراتیی کۆنگۆ" یه.

وهك گهلى تووا، '23' هه ميشه من، خوینم زیاتر لی ده چورا:
له چاو، هوتووی و توتسییه کان، '24'
که قه ساپه خانه یان دانا بوو، له بۆروندی و رواندا.
هه ر جاره و یه کیان، به بیانووی زۆرینه وه:
ئهوی دی ده سرپیه وه، منیش به رده که وتم: وهك گهلى تووا!.

'23'. تووا: گه لیکى که مینه ن، له: ئۆگه ندا و رواندا و بۆروندی، ده ژین. قوربانى ده ستى
هوتوو و توتسییه کان.
'24'. هوتوو و توتسى: دوو گهلى جیاوازن. له رواندا: هوتوو کان، زۆرینه ن و، له سالى
1994 ههولى له نیوبردنى توتسییه کان دا. ههروهها، له بۆروندی: توتسییه کان، زۆرینه ن
و، ئەوانیش، له سالى 1972 ههولى له نیوبردنى هوتوو کانیا ن دا.

لاى بانگى شىوان، له نيو دوور گه ي بولا گۆي '25' زريچه ي فيكتوريا:
چاي ئۆگه نديم ده خواده وه.

خوشتتر كه له سهر پرده ته خته كه داده نيشتم،

به پادي گهمه ي مندالييم، هينديك جيره جيرم پي كرد:

قولهر شيكي وي، هينده ي پييكه ني، خهريكبوو ده پسا!

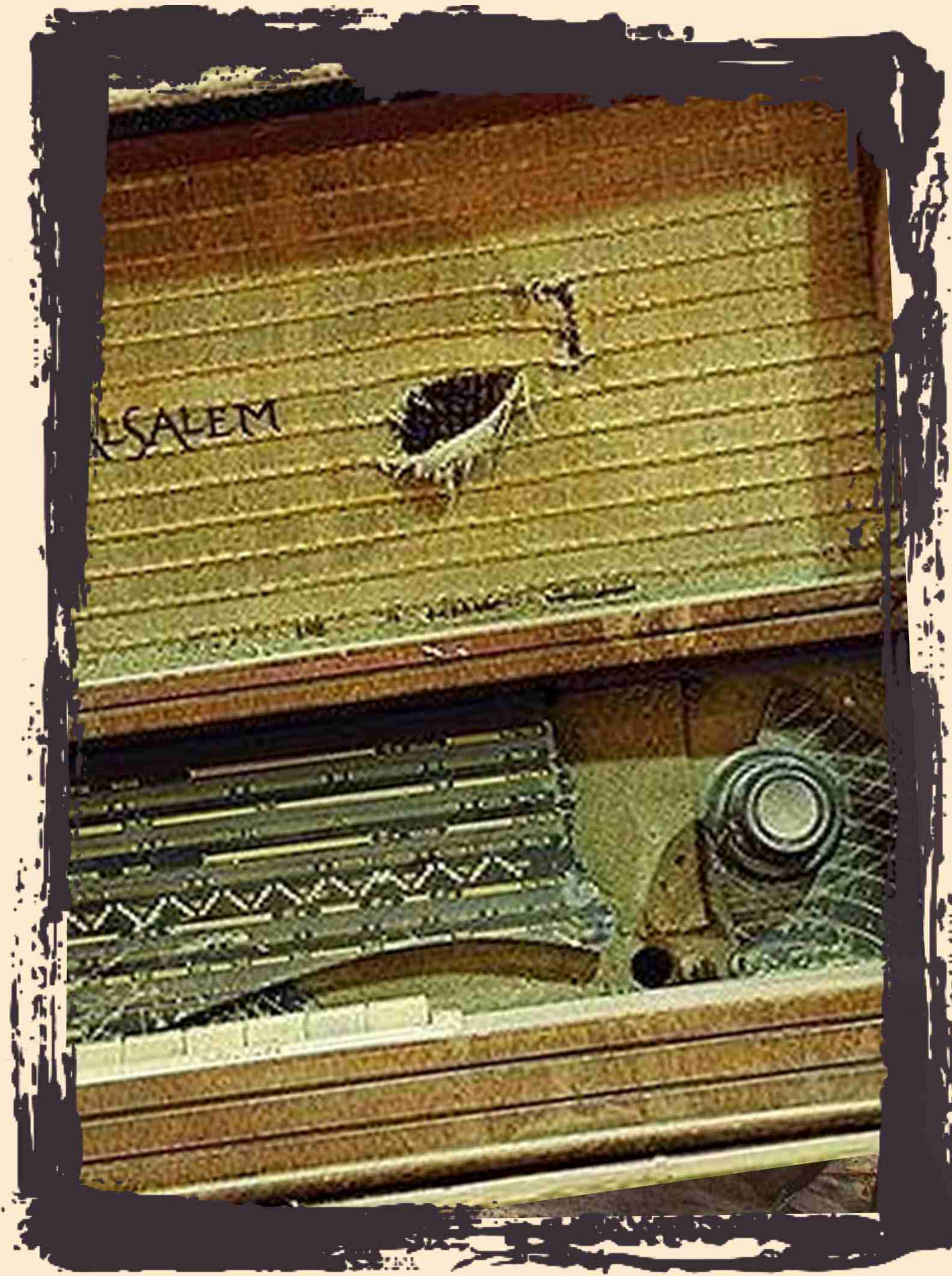
دوايي گوتي: ئه ها ئه وه ئيوه بوون، ئينگليستان ناچار كرد:

چهند گه ريده يه كي ناردنه كوردستان و،

وشه يه كيان به ئه وه ده نكه دانا!

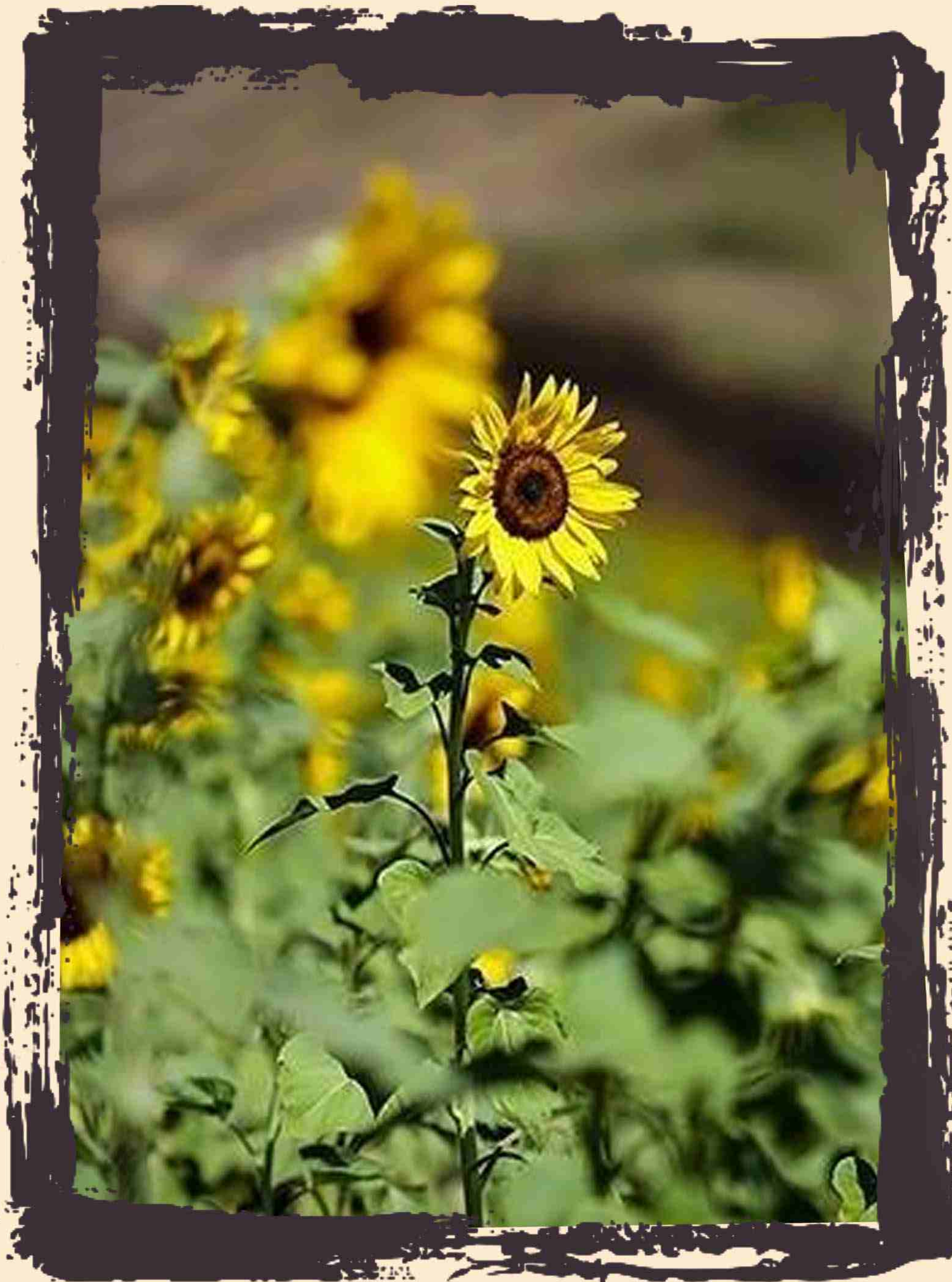

'25'. بولا گۆ: دوور گه يه كه، له نيو زريچه ي فيكتوريا. به شي ولاتي ئۆگه ندا. كه ئهم

زريچه يه، ده كه ويته نيوان: تانزانيا و كينيا و ئۆگه ندا.

به رادیویہ کی قیسارہ وہ،
له گوندی نگانگالا، خوار جوبا: '26'
چہند سہریک بزئم ویدرا بوو،
بیانلہ وہرینم، جگہ له مہر و مانگا.
ہم شوان و ہمیش گاوان بووم.
ہہر خہریکی دوشینی گوانیان بووم.
ئیدی ئہو ژنانہی وی، ہموو شہوی:
حہزیان دہ کرد: مہمکیان، بخہنہ بہر دہستانم!.

'26'. نگانگالا: گوندیکہ، له خوار جوبای پایتہختی "سودانی باشوور."

گوله به روژه، هه ر خه ریکی زیکره.
به رده وام به دوای نووره وه یه.
که سیبه ریش بدات لئی،
وه ک عاریفیک ده چه میتته وه.
کاهوو، که چه ز به خر مه خرم ده کات،
بو وه ی به نیوی جوینه وه:
ته واف به نیو ددانه کاندای بکات.
خه یاریش له رقان،
له سه ر کولمه ی کچان، خو ی قاش قاش ده کات.
وه ک ئه و کچه بانگوئییه ی،²⁷
به به رچاوی هه مووانه وه:
خو ی هه راج ده کات!.

-----
²⁷. بانگوئی: پایته ختی "کۆماری ئه فریقای ناوه راست" ه.

وای... چەند سەختە بیستن، لە: کۆماری کۆنگۆ.
چە کدارە توندەرەوه کان،
دەستدریژیان دەکرده سەر ژنان.
ماسیکا، '28' دەیگیپرایهوه: کیر و گونی پیاویان دەبری و،
دواتر دەرخواردی ژنه کانیان دەدران.
زمانم لال بوو، مرۆقبوونم شەرمەزاری نواند،
هیچ شتیکم پی نه بوو بو گوتن:
ئەو رۆژە، هەر تەم بەخۆ دەکرد،
لە جیاتی، گشت پیاوه ئازەلییه کان!
حەزم دەکرد؛ تیر بە دلی خۆی، ئەنجن ئەنجنم بکات،
لە تۆلە ی گشت ناپیاوه زۆردارە کان!.

'28'. ریپیکا ماسیکا کاتسوفا: لە: 26/5/1966 لە کۆماری کۆنگۆ لەدایک بووه و، که به
دایکه "ماسیکا" ناسراو بوو. ئەو خۆشی یه کیک بووه له قوربانییه کان. لە: 1988
دەستدریژی کراوه ته سەری و پیاوه که یان به بهرچیاوییهوه کوشتوووه. لە: 2/2/2016
مالاوا یی کردوووه.

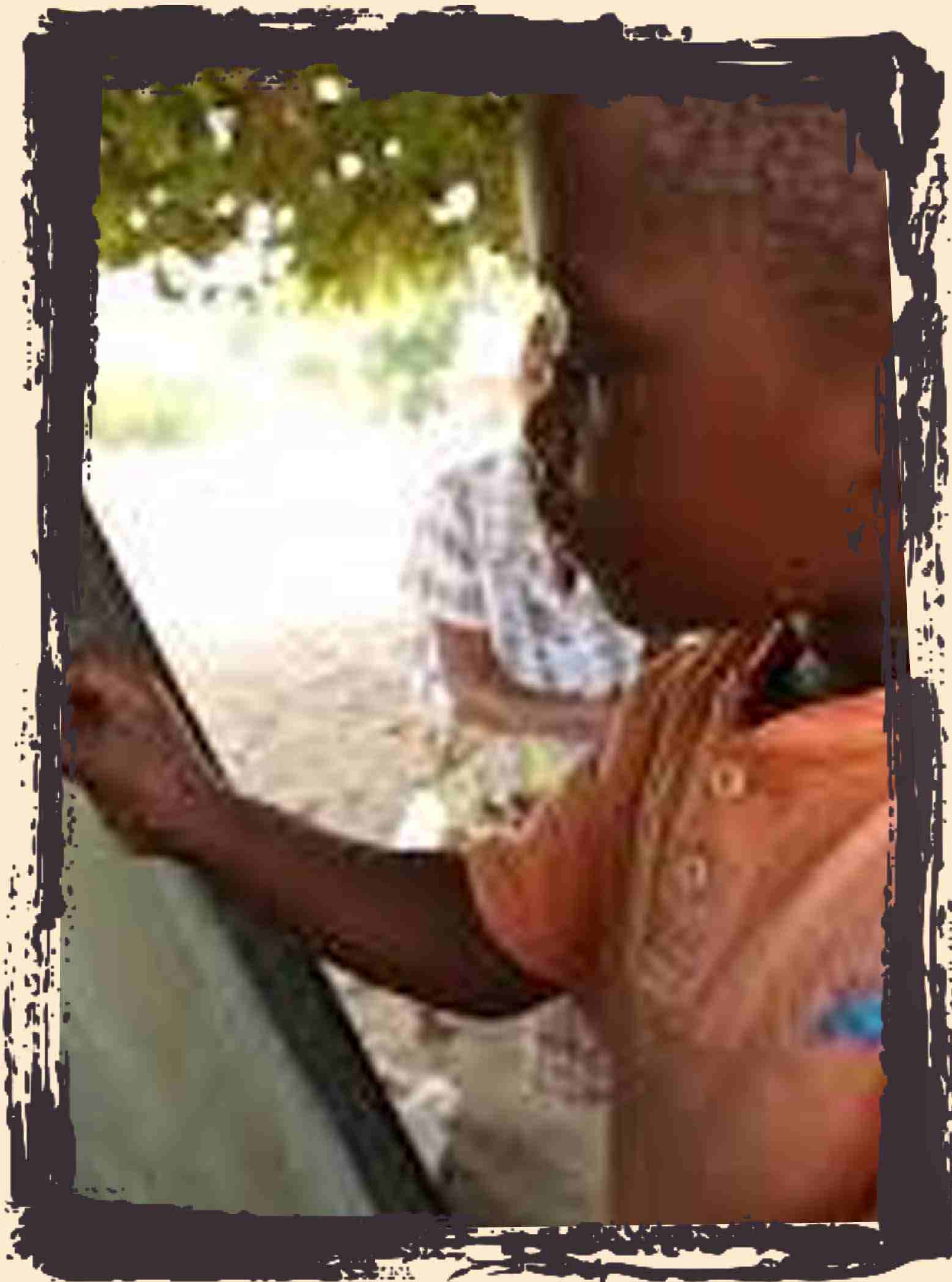
به و چرقه ی گهرمایه، ره شمالتیک هه لده دهم له: گابۆن.
وه ک قهره جه کانی لای خۆمان،
به زمانی فانگ، '29' گۆرانی واکا واکای شاکیرا ده لیمه وه.
هیلی ئیستوا، به نیو دلما تیپه ر بووه.
گهر گۆرانی نه لیم و توزیک خیله کیبانه هه لنه په ریم:
ئه ی ئه و پله گهرمییه ی وی، چۆن چۆنی دامر کینمه وه!.

'29'. فانگ: زمانیکه سهر به خیزانی "نیجر- کۆنگوی" ، له زمانه کانی بانته.
نه ته وه یه کیشن، له: ولاتانی: "گابۆن و کۆماری کۆنگو و گینی ئیستوایی و سائوتۆمی و
پرنیسی و کامیرون" ده ژین. زیاتر له ملیۆنیک کهس، به و زمانه قسه ده کهن. که زمانی
فه رمی "گینی ئیستوایی" یه، له پال ئیسپانی و پورتوگالی. ههروهها، وشه ی "واکا واکا"،
که شاکیرا، به گۆرانی گوتوو یه تی: سهر به و زمانه یه.

سوارى پاسيکى شين دهيم و، له باتا '30' داده به زم:
ريک بهرانبه زهريا، شيعره کاني "هيو قادر" ده خوښمه وه.
نه توش، ده گهل دولفينيکدا گمه بکه،
منيش، له و بهر وه: له برى وينه ت بکيشمه وه،
گمهي کوتر، ده خمه نيو رسته يه کي شيعره وه.
وه ک دوو بالي سهروادار، بالنده کاني وي، پي هه لده فرينه وه.
بو وه ي که له گمه که وهره ز بوويت،
ده گهل مندا، سوارى پاسه شينه که بيته وه!.

'30'. باتا: شاريکي گه شتياړي ولاتي "گيني ئيستوايي" يه، به سه زهرياي نه تله سدا
دهروانيت.

له نیو قوتابخانه یه کی سهره تایبی شاروچکه ی مارووا '31' وانهم ده گوته وه.
له سهر ته خته ره شه که:
به ته باشیریکی سپی، نه خشه ی خوینر شتنی سوور پیسته کانم ده کیشایه وه.
یه کی له قوتابییه کان هه ستا و، گوتی:
ده توانی سهره تای گشت ره نگه کانم بو شی بکه یته وه!.

'31'. مارووا: شاروچکه یه که، له نیو ولاتی "کامیروون" دا.

که نه و کتیبه ی "چینوا"م، '32' خوینده وه،
نه وسا زانیم، چ جه نگیکی سیاسی هه لگیر ساوه.
چه نده رۆح له نیجیریا تیکشکینراوه.
نه وه نییه ئیستاش، بو کو حه رام، به نیوی دینه وه:
شمشیریکی گرتوته ده ست و، دژی هه موو ئاینیک راوه ستاوه!.

'32'. چینوا: ئالبیرت چینوالوموگو ئاچه پی، شاعیر و رۆماننوسی نیجیریا و باوکی
نه ده بیاتی ئه فریقا. له: 16/11/1939 له نیجیریا، له دایکبووه و، له 21/3/2013 له ئه مریکا،
مالاواپی کردووه. کتیبه که ی، به نیوی: "هه موو شتیک لیک ده ترازیت" که سالی 1958 به
چاپ گه یشتووه.

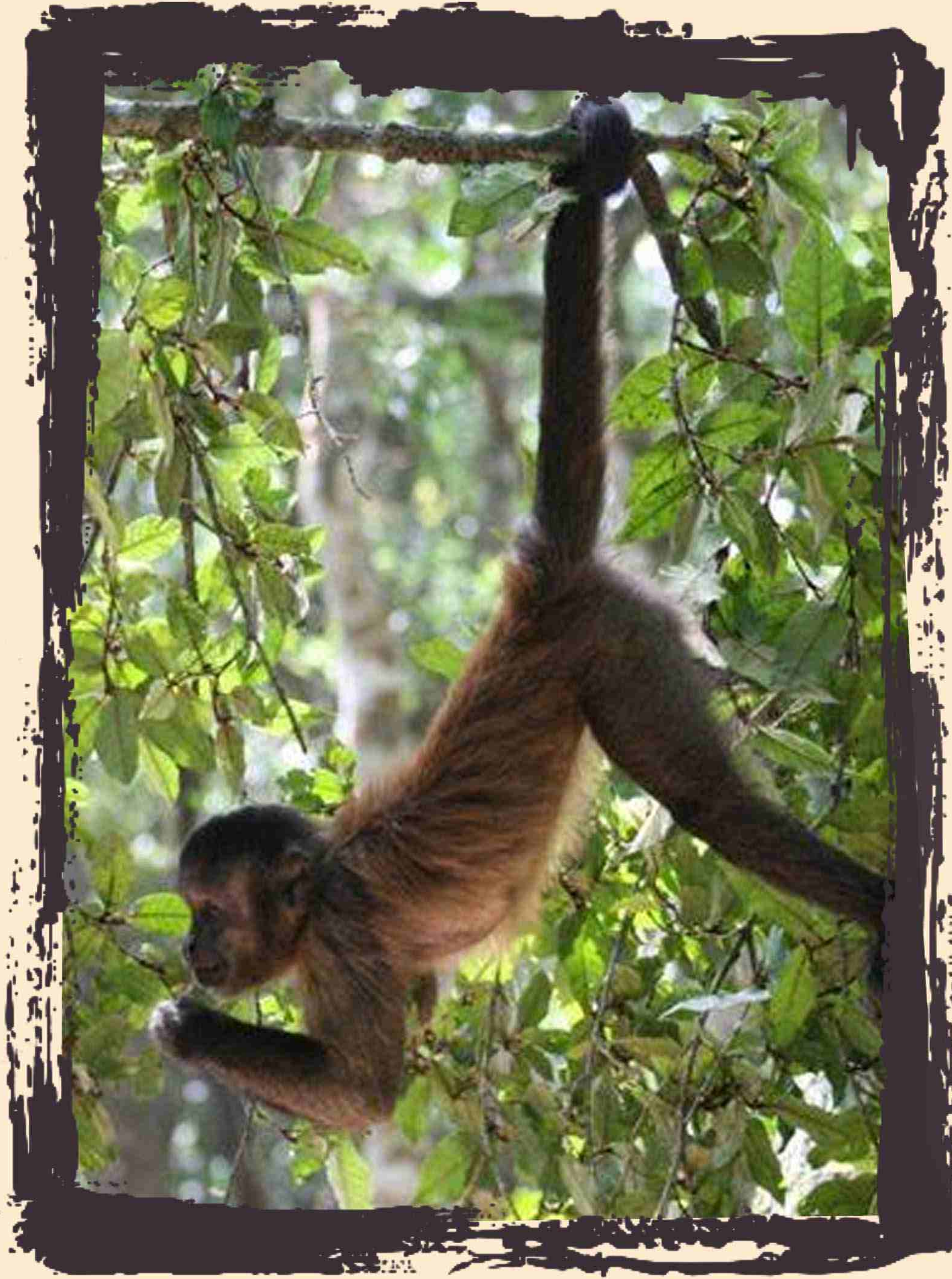

به دواي ئيشيڭدا ده گه رام، بوومه شاگردى دوو كانيكى كۆمپيوتهر
وهها فير ببووم، شهوانه ده چوومه سه ر خهت، تا بوومه هاككه ر
شهويكيان كاميراى لاپتوپه كهى "ئيدريس ديبي" م، '33' كرده وه:
هه ر مينگه مينگى بوو، كه له دژى ده سه لاتي، هاو كاريى ياخي بووانيان داوه.
به وه هويه وه زانيم، كه ده گه ل عومه ر به شير، په يوه ندى ديپلوماسيان پچراوه!

'33'. ئيدريس ديبي: له داىكبووى 1952 يه. سه رو ك كو ماري ولاتي "چاد" ه، له سالى 1990
وه، تاكوو ئيستا كه.

تۆله‌ی مه‌یموون، له‌و ئاژه‌له‌ گۆشتخۆرانه ده‌که‌مه‌وه:
که‌ له‌ نیو دارستانه‌کانی بئین و بورکینا فاسۆ، '34'
که‌لپیان لی تیژ کردبوون و، کردبوویانه‌ فلیمی سینه‌ما.
نه‌یانزانی بوو، که‌ زه‌رافه‌، ملی هیئنده‌ دریژه:
له‌ نیجه‌ره‌وه‌، سه‌ری قیت کردۆته‌وه‌ و، ته‌ماشایان ده‌کا!.

'34'. بئین و بورکینا فاسۆ و نیجه‌ر: سی ولاتی دراوسین، ده‌که‌ونه‌ به‌شی رۆژاوا
ئه‌فریقا.

هه موو لۆمه ی ئه وه یان ده کرد، که چوومه ته لۆمی: '35'
یاری گۆلفم کردوه،
به گۆچانی یه کئی له پیاوه پیره کانی وی.
منیش به و نیه ته وه تۆپه په رو که م،
بۆ دووری سیسه د یارد هه لده دا:
تا کوو له و بهری چاله که ی گانا، تۆپه که بینمه وه ده ری!.

'35'. لۆمی: پایته ختی ولاتی "تۆگۆ" یه و، دراوسیی ولاتی "گانا" یه.

له: سان پیدرو، '36' هەر خەریکی چینی زەمبیلە و سەبەتە بووم.
هەندیکیان، بوو دەهاتن، وەها گەورە ی دروست بکەم:
ئەناناسی تی را بینن.
دوو کورتەبالاش وە ژوور کەوتن، بە دەنگیکی بوورەو قسەیان کرد:
با ئەو هی مە، قوول بیت... لۆکە ی تی دە کەین.
ئەو هەتیوانە، بە دەنگیان را دیار بوو،
شەو و روژ، هەر خەریکی پەڕین بوون!

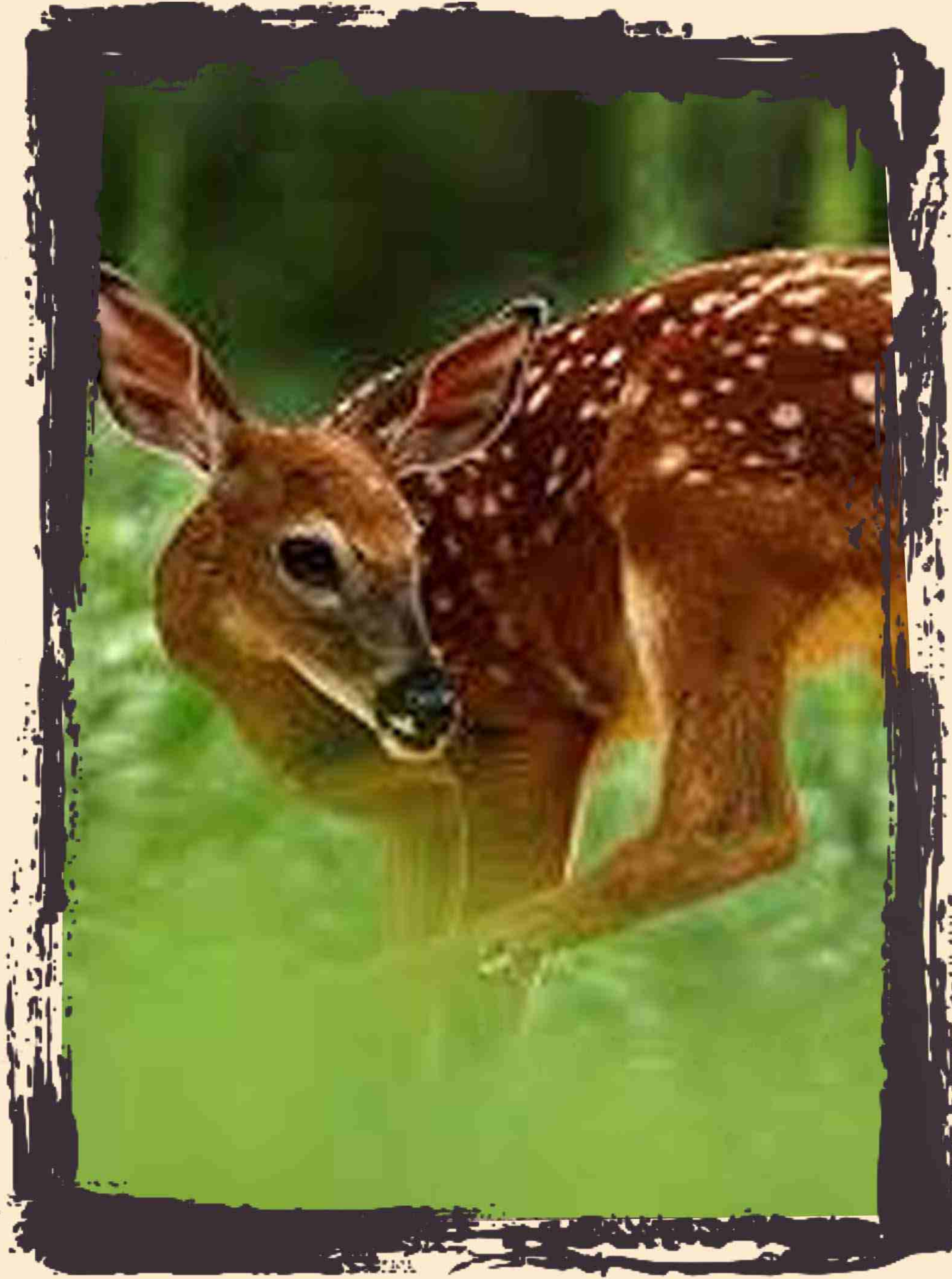
.....
'36'. سان پیدرو: شارۆچکە یە کە، لە ولاتی "کوئیدیقوار"، کە بەسەر زەریای ئەتلەسیدا
دەروانیت.

له: بووچانان، '37' له شیرینی و ساردهمه نییه ک کارم کرد:
ئهوانه ی دههاتن، زیاتر داوای شهربه تی میووژیان ده کرد.
کچۆله یه کی بالابه رزی چاوره شیش دههاته لام:
وهها مهستی کردوبووم، شهربه ته کهم له شیرینی چاوی ئه و تی ده کرد.
موشته رییه کانیش، گشتیان ساخته چی بوون،
دوای زانیم، به بینووی چاوی ئه وه وه: گیرۆده ی شهربه ته که بووبوون!.

'37'. بووچانان: شارۆچکه یه که، له ولاتی "لیبیریا"، ده که ویته: سه ر زه ریای ئه تله سی.

ئاسمان، هه وری چری هه لبه ست بوو،
هه وره بروسکه یه کی وه ها هات: وامزانی دای له ته پلى سه رم.
که ئاور مدایه وه: له دارستانه که ی پشت فریتاونی '38' دابوو.
چووم، له باتی: ئه لماس دهر که ویت، مامزیکى کوشتبوو.
دوای باران بارین، هه تاو، پرژا...
په لکه زیړینه، له سه ر ملی مامزی داماو دهر که وتبوو!.

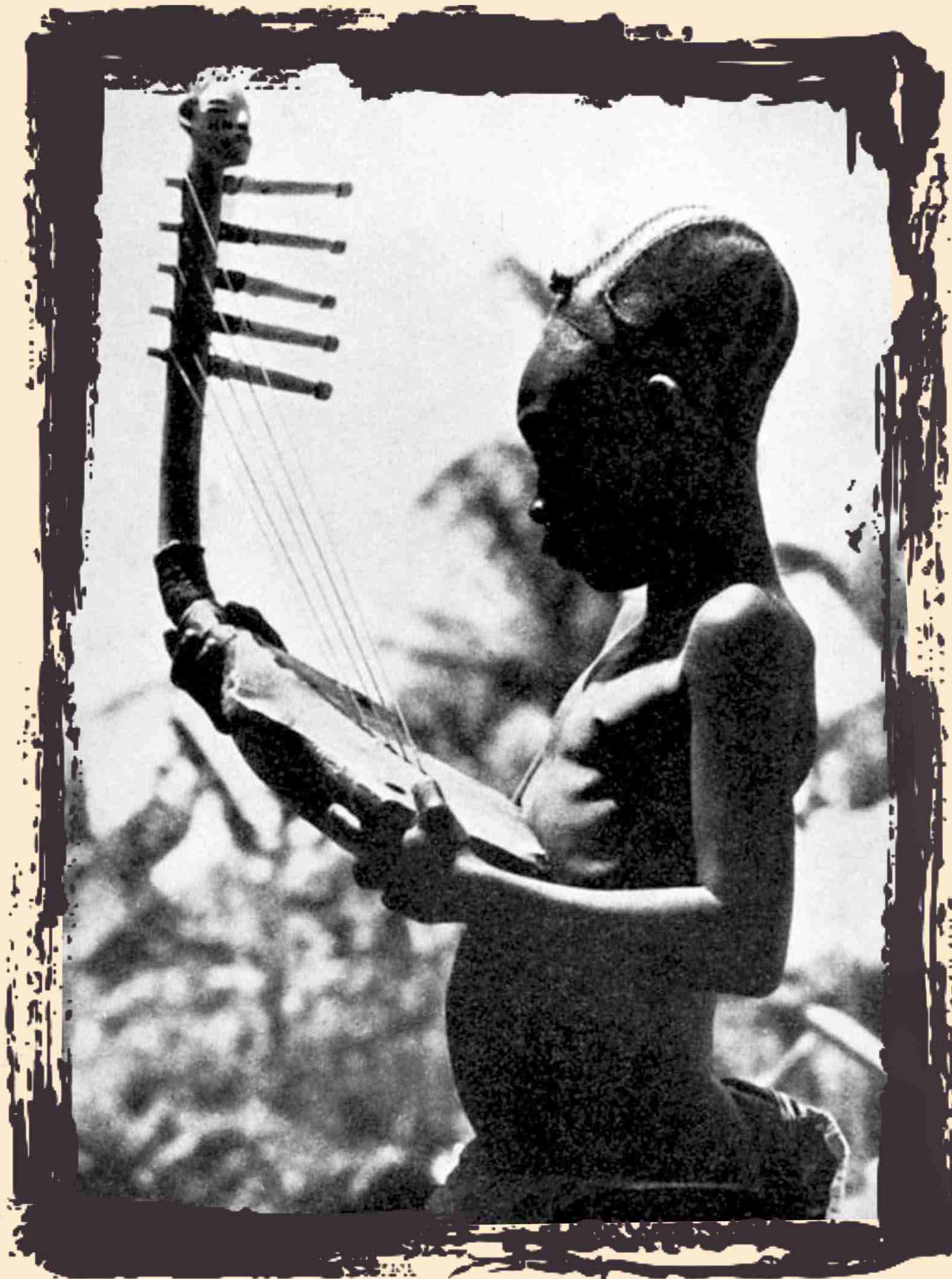
'38'. فریتاون / فری تاون: پایته ختی ولاتی "سیرالیۆن" ه.

له چه مه نزاره که ی بۆکی، '39 به دوای پوونگ و نه عنادا ده گه رام.
تا چاو بری کرد، تیر سروشت بووم.
خانۆچکه یه ک، له و به ره وه هه بوو: به دار دروستکرا بوو.
ئه و ماله ی وی: له نیو ته شته فافۆنی کدا خۆیان ده شرد.
ته نافیشیان، چه ند دار دولکیکی گه وره بوو،
رێک هاته وه یادم، وه ختی خۆی، به دانه یه کی بچوو ک:
سه ری زۆربه ی مندالانی نیو گه ره که که مان، پی شکاند بوو!

'39. بۆکی: شارێکه له رۆژاوا ی "گینیا". نه ته وه ته یه کیشن، که له رۆژاوا ی گینیا و،
هه ندیکیشی له "سینگال و گینی بیساو" دا، ده ژین.

به چه نگیکی ماندایی، '40' له ناوچه خیلّه کییه که ی کاسه میسدا: '41'
رۆچوو بوومه نیو قوولایی رۆحی موسیقا.
به نیو دارستان و دیهاتی ویدا رۆیشتم.
ئهو خه لکه ی وی: هه مووی نقوم ببوون له رۆحدا.
وه ک نه دیوبدیه ک، جار جار، په نجه کانم ماچ ده کردن:
که چه نگی ویشم، وه رۆح هیئا!.

'40'. ماندایی: گروویکی نه ته وه ییه، له رۆژاوا ی ئه فریقا، نزیکه ی 11 ملیون که سن. که
له م ولاتانه دا هه ن: گامبیا، گینیا، مالی، سیرالیون، کوئدیقوار، سینینگال، بورکینا فاسو،
لیبیریا، گینی بیساو، نیجهر و موریتانیا.

'41'. کاسه میس: ئه و ناوچه یه یه، که ده که ویتته نیوان: " گامبیا و سینینگال و گینی
بیساو."

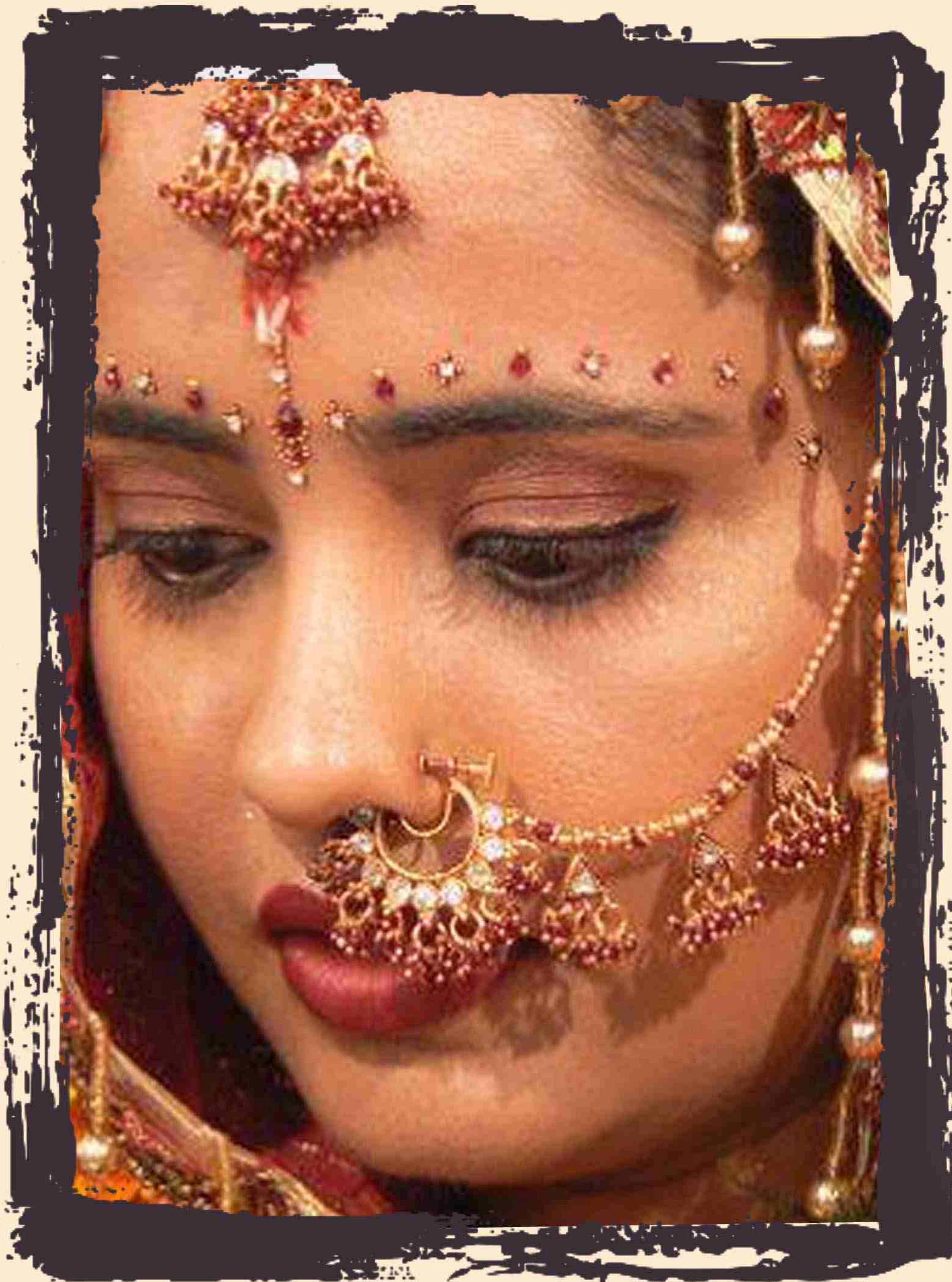

به دونيا بينينىكى ديه وه:

وه ك هۆزى بۆزۆ، '42' چوومه نيو رۆحى ديينه وه.
هه ندىك جار: وه ك ئيسلامىكى سۆفيگه رپى و،
هه ندىك جاريش: وه ك رۆحگه رايى ده جولامه وه.
جوانتر له وه: نهو په ره سيلكانه ي وئ:
كه نه فتى ره نكيان ده كيشايه وه!.

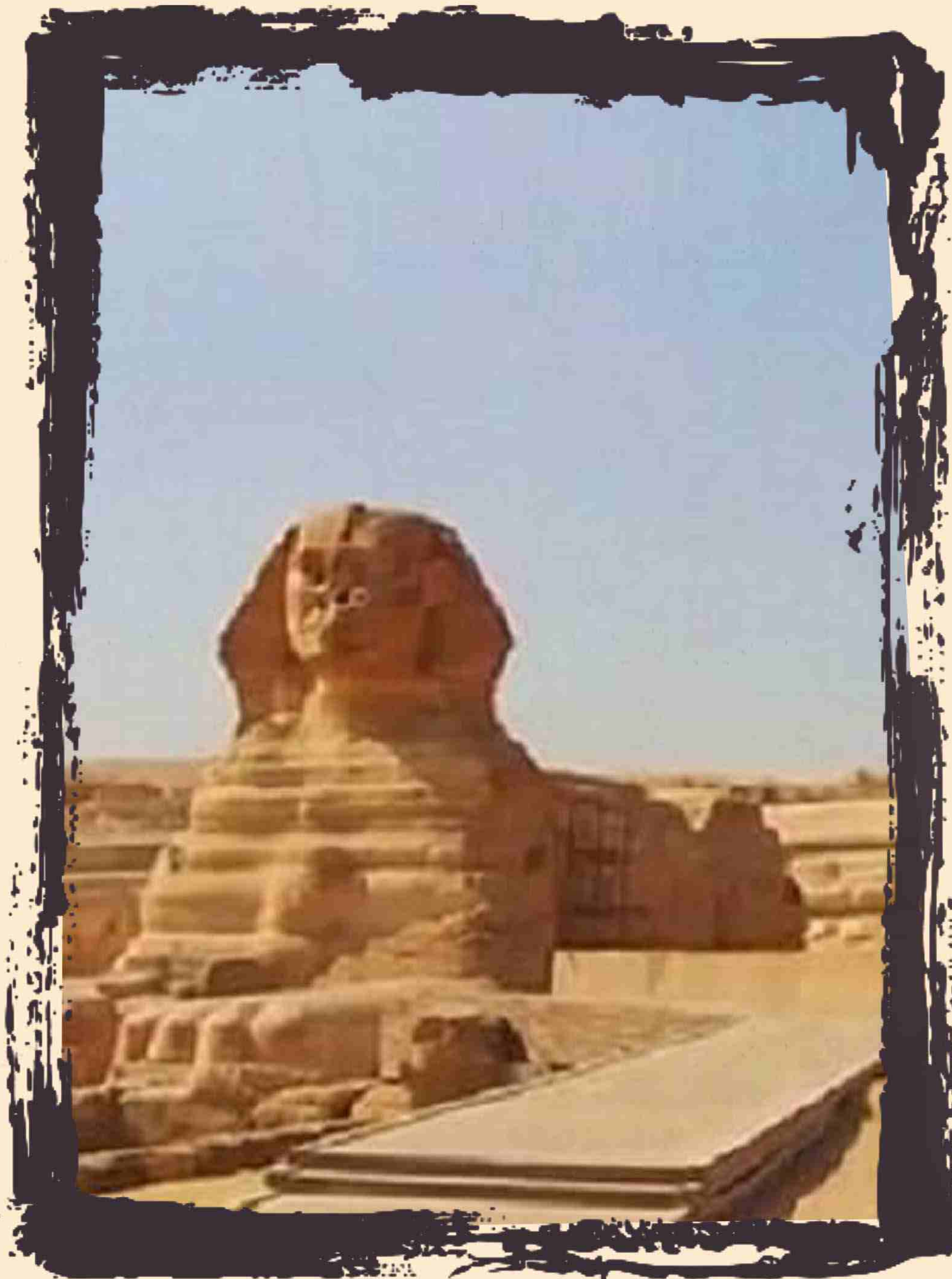

'42'. بۆزۆ: گرووپىكى نه ته وه پين. زمانى قسه كردنيان بۆزۆيه. كه زياتر له: "230 هه زار"
كهس، قسه ي پى ده كهن. له ولاتى "مالى" ده ژين. به شىكى كه ميس، له: نيجه ر.

بۆ ماوه یه ک، هاموشۆی نیجه ر و چادم ده کرد:
بۆ وهی قوری باشم وه چنگ بکه ویت، کاری په یکه ر تاشی بکه م.
دوایی ملم لیتا به ره و دارفور، سه رقال بووم به په یکه ر تاشی و له وی گیر سامه وه.
له و غه ریبیه دا، دلته نگی وه های لی کرد بووم:
له پر کچیک، به به رده ممدای تیپه ری.
منیش، ئەم گۆرانییه م به تیکه لی به سه ر ده ممدای هات:
"فاتیمه دوو چاوی مه ستیت، پر له غه ریبیت، جوانییه.
به ژن و بالات ئەفریقییه، هیچ فری به سو دانه وه نییه. " '43'
که گوئی له م گۆرانییه بوو، گه رایه وه و گوئی:
منیش ئەو کیژه م، ده ک به خیریبیت، کوره روژه له لاتیه که!

'43'. دوو نیوه دیری شیعی "ست فاتیمه" ی، "ئه حمده هه ردی" یه. به ده ستکاری و دارشته وه.

ناپه ریمه وه، بۆ: شهرم شیخ، جا چی شتیکم له سه ر نه بیستوو ه.
به رپرسی کوردی وه های بۆ چوو ه، بۆ ته ره گان هه فته یه کی پی چوو ه.
له بهردهم هه ره مه کان، حزوور خوایی دهه ینمه وه.
نه خه ونی یوسف ده گیرمه وه،
نه وه ک گه شتیار، به رووباری نیلدا ده سوور یمه وه.
ته نیا بۆ وه ده چم، هونه ری بینا کاری، بنووسمه وه!.

به سه‌ر پشتی و شتریکه‌وه:
رؤیشتم به نیو خاکی لبیا و توونس و جه‌زائیردا.
هیچ حیکایه‌تیکم نه‌نووسییه‌وه.
ده‌مزانی وه‌ک خوئی وی: با ده‌مبات و نامه‌ینیتته‌وه!.

به گهرووی جه بهل تاریقدا ناپه ریّمه وه.
له مه غریبه وه، به چه شنی مؤدیّر نه:
به بیابانی رۆژاوادا '44' ده سوور یّمه وه.
به قورگیکی وشک و، چاوی رۆشنمه وه:
به ته نیا، له دهره وهی یه کیتی ئه فریقا، ده میّنمه وه!
یان وه ک به ربه رییه ک، تاتویه ک له نیوان ههردوو برۆمدا ده که م:
بۆ وهی به ئالای نه ته وه که م، بمناسنه وه!

'44'. بیابانی رۆژاوا: ولاتی "سه حرای رۆژاوا" یه.

وهختی به ره بایانی زوو،
فریزوو، به ئاونگ دهستنوئژی هه لگرتبوو.
منیش، چوومه مزگهوتی نهوازیبوو، '45' بو دوو رکات نوئژی به یانی،
که هاتمه دهر، وه ک لای خوومان، جووته پیلاوه گه دزرا بوو!

'46'. نهوازیبوو: مزگهوتی شاری "نهوازیبوو" ه. له ولاتی: مۆریتانیا.

له دوايين سه فهرمدا، له: پرايا، '47' ياپراغم به ويستي خوّم پيچايه وه.
له چيني بنه وه: ماسيه كي به ندهريم راخست، كه مي ترشم پي كرد.
چيني دووهم: لويا، نهختيك دوشاوي ته ماته م به سهردا كرد.
له بري: گه لاميو، په لكه گياي توورم هينا:
له جياتي: برنجيش، ساوهرم بو خووساند و ده نيو ويّم كرد.
كوّتا چينيش... ميشكي قرژالم، به سهردا رو كرد.
ئيدى به تامي خواردنه وه: مالاواييم، له قاره ي نه فريقا كرد!

'47'. پرايا: پايتهختي ولّاتي "كه يپ قهرده" ه. له نيو زهرياي نه تله سدايه.

" 1 / 7 - 2016 / 8 / 15 2016 " قه لادزی

تیچنین: له ژووریکی 3 به 4م، نووسراوه. هیچ ولاتیکی نه فریقام نه دیوه.

له: ههر سی ویسایتی: "کولتوور-مه گه زین، قه له م، هساره" د، بلاو بوته وه.

www.culturemagazine.org

www.qelam.com

www.hisare.com

ئەم ئەزموونەم خویندۆتەو، كە ناردبووت، ئەزموونىكى سەيرە و لە سوبىكتىكى شىعرى پرىنگەرانى بەرامبەر جىهان و بى ئۆقرەيى لەگەل شوين و دونيادا ئاوينە يى دەكاتەو... من بە دلەم بوو، ھەرچەندە تىبينىم ھەيە لەسەرى بەلام تىبينىھەكان لە ئاستى ئەزموونە كە جارى بىدەنگى پىويستە. وا ھەست دەكەم دوای ئەم ئەزموونە، كاری گەرەتر دەنووسیت.

ئەم ئەزموونەي تۆ، سى كىبى شىعرى گەرەي ئەدۆنسى بىرخستەو بە ناوي (امس الكتاب الان 1، 2، 3) كۆي مېژووي عەرەبي لەو سى كىبەدا بە وردى نووسىو، چىتر شىعر تەنھا رازى دل نىيە... بەلكوو ترپەيە كى مېژوو.

ئىسماعىل ھەمە ئەمىن
رۆمانووس، نووسەر لە بواری فىكرى رەخنەيىدا.

.....

بە راستى تۆ لە شىعدا، لە نوپوونەو ھەيەك دەگەرئىت، كە داھىنانى تىدايە و، بە بە داھىنەرىش دەدرئىتە قەلەم. خەرىكى بە نزيكبوونەو ھى تالەمووانە و ، بەنداوي داھىنەرى دەتەقئىتەو.

لېكۆلەر "ئەحمەد ھەقناس"

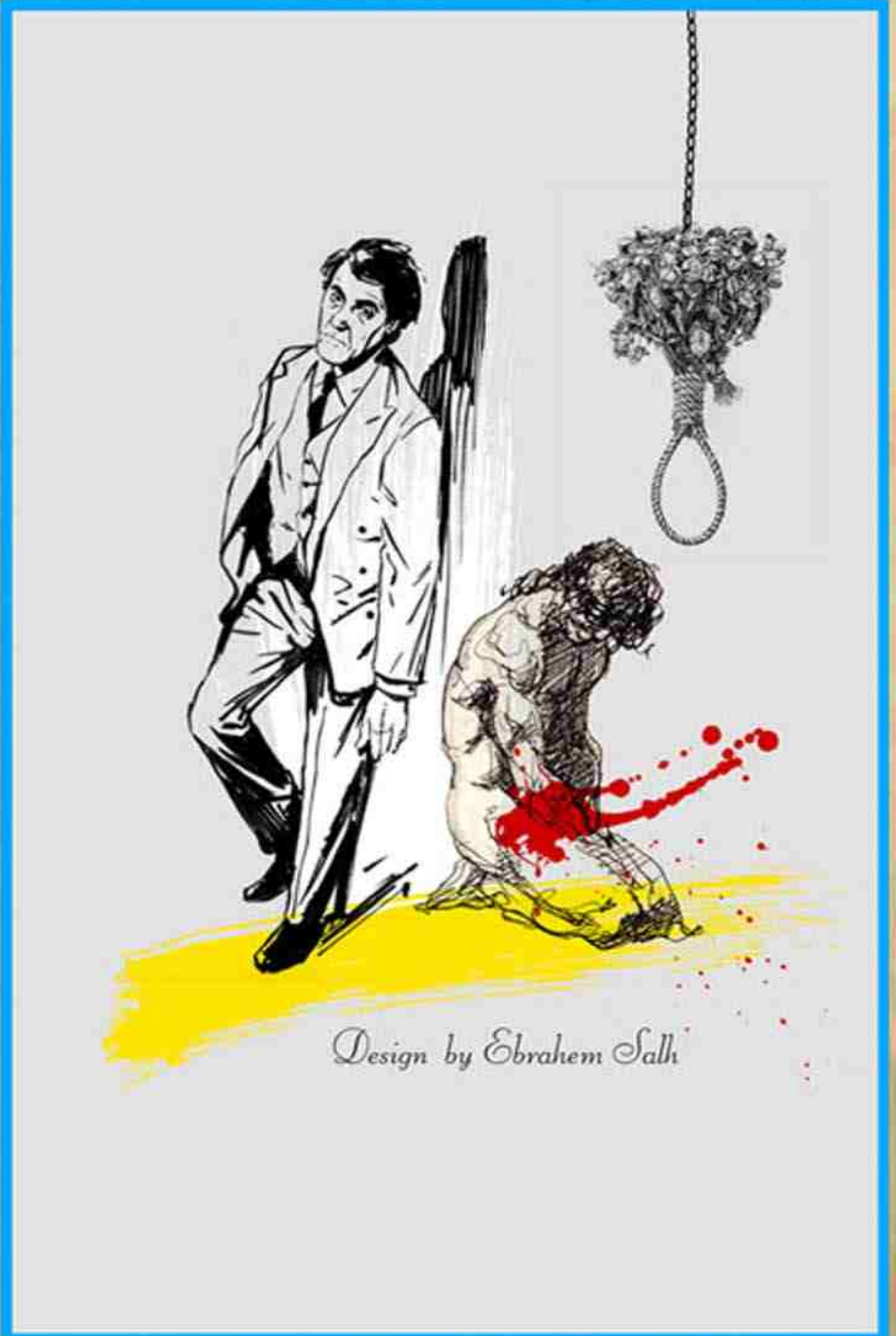
.....

فەلەن دەلئى گەشتىكى باشت بەو سەواھىل و ولا تە ئەفرىقايا نەدا كرىت. خۆ بە راي من گەر بتنووسىبا پەخشان، ئەو رەگەزەكەيت بە دروستى ديارى دەكرد. خۆت دەزانى يەككە لە جياوازيەكانى نيوان شىعر و پەخشان، كاركردەنە لە شعور و لاشعوردا . دەقىكى ئەدەبىي جوانە و پاشخانى زانستى و ئەدەبى باشت ھەيە و سەرنج راكئىشە. لە ھەر بارىكدا، دەقىكى ئەدەبىيە و قبوولە.

شاعىر و رەخنەگر: ئەحمەد رەزا

ايبراهيم صالح

- بۇ دىزاينى ...
- گوڭقار
- پۇرنامە
- بەرگى كىتەپ
- پۇستەر
- لۇگۇ
- برووشەر
- بزنسكارت

پەيوەندى بىكەن بە ... 07501935648

